

Analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija na primjeru članica Europske unije

Vinković, Antonia

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:478912>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-03**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij *Financijski menadžment*

Antonia Vinković

**ANALIZA ISPUNJAVANJA KONVERGENCIJSKIH
KRITERIJA NA PRIMJERU ČLANICA EUROPSKE UNIJE**

Završni rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski sveučilišni studij *Financijski menadžment*

Antonia Vinković

**ANALIZA ISPUNJAVANJA KONVERGENCIJSKIH
KRITERIJA NA PRIMJERU ČLANICA EUROPSKE UNIJE**

Završni rad

Kolegij: Monetarna politika Europske unije

Broj indeksa: 0010222389

e-mail: avinkovic@efos.hr

Mentor: doc.dr.sc. Hrvoje Serdarušić

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics

Undergraduate Study *Financial management*

Antonia Vinković

**ANALYSIS OF MEETING THE CONVERGENCE CRITERIA
ON THE EXAMPLE OF EUROPEAN UNION MEMBERS**

Osijek, 2020

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Antonia Vinković

JMBAG: 00102223895

OIB: 98014252677

e-mail za kontakt: antoniavinkovic6@gmail.com

Naziv studija: Financijski menadžment

Naslov rada: Analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija na primjeru članica Europske unije

Mentor/mentorica diplomskog rada: doc.dr.sc. Hrvoje Serdarušić

U Osijeku, 14. rujna 2020. godine

Potpis Antonia Vinković

Analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija na primjeru članica Europske unije

SAŽETAK

Razaranja Drugog svjetskog rata rezultirala su ekonomskom krizom u Europi te gospodarski razlozi potiču razvoj regionalne integracije, danas poznatu pod nazivom Europska unija.

Ugovorom iz Maastrichta 1992. godine postignut je viši stupanj integracije te je predviđeno osnivanje Europske unije i uvođenje zajedničke valute s namjerom stvaranja monetarne unije.

Ispunjavanje konvergencijskih kriterija predstavlja uvjet za uvođenje zajedničke valute, odnosno da bi država mogla postati dio europske monetarne unije mora zadovoljavati: kriterij stabilnosti cijena (inflatorni), kriterij stabilnosti tečaja (tečajni), kriterij stabilnosti i održivosti državnih financija (fiskalni) te kriterij stabilnosti dugoročne kamatne stope (kamatni).

Zajednička valuta – euro, najprije je 1999. godine uvedena u obračunskom obliku, a 2002. godine 12 europskih država uvelo je euro u gotovinskom obliku. Trenutno 19 država čini europsku monetarnu uniju, ostale članice Europske unije, izuzevši Dansku, obvezane su na uvođenje eura u budućnosti.

Cilj ovog završnog rada je ispitati ispunjavaju li države članice Europske unije kriterije konvergenije u razdoblju od 2015. do 2019. godine. Nadalje, objašnjene su društveno-povijesne oklonosti koje su motivirale države na integriranje u europsku ekonomsku i monetarnu zajednicu.

Ključne riječi: integracija, Europska unija, konvergencijski kriteriji, ugovor iz Maastrichta, monetarna unija, euro.

ABSTRACT

The devastation of World War II resulted in the economic crisis in Europe and economic reasons spurred the development of regional integration, today known as the European Union. The Maastricht Treaty in 1992 achieved a higher degree of integration, provided for the establishment of the European Union and the introduction of a common currency to create a monetary union.

Meeting the convergence criteria is a condition for the introduction of a common currency and a country to become part of the European Monetary Union it must meet: the criterion of price stability (inflation), the criterion of exchange rate stability (exchange rate), the criterion of stability and sustainability of public finances (fiscal) and long-term interest rate stability criterion (interest rate).

The common currency - the euro, was firstly introduced in 1999 in accounting form, and in 2002 in 12 European countries it introduced the euro in cash form. Currently, 19 countries make up the European Monetary Union. Other members of the European Union, except for Denmark, are obliged to introduce the euro as their domestic currency in the future.

This final paper aimed to examine whether the Member States of the European Union meet the convergence criteria for the introduction of the common currency in the period from 2015 to 2019. Furthermore, the socio-historical inclinations that motivated states to integrate in European Economic and Monetary Union.

Keywords: integration, European Union, convergence criteria, the Maastricht Treaty, monetary union, euro.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Hipoteza i ciljevi rada	2
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Struktura rada	2
2. Povijest europske ekonomske integracije	4
2.1. Ciljevi i razlozi europske ekonomske integracije	4
2.2. Jedinствeno tržište	4
2.3. Povijesni razvoj Europske unije.....	6
3. Europska monetarna unija	9
3.1. Ciljevi i razlozi osnivanja monetarne unije.....	9
3.2. Nastanak europske monetarne zajednice.....	10
3.3. Faze razvoja	11
3.4. Kriterij iz Maastrichta za uvođenje zajedničke valute	13
3.4.1. Stabilnost cijena	13
3.4.2. Tečajni kriterij.....	13
3.4.3. Kriterij stabilnosti državnih financija.....	14
3.4.4. Kriterij dugoročne kamatne stope	14
3.5. Prednosti i nedostaci monetarne zajednice	15
4. Analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija država članica Europske monetarne unije od 2015. do 2019. godine	16
4.1. Ispunjavanje inflatornog kriterija u analiziranom razdoblju	16
4.2. Stabilnost i održivost državnih financija u promatranom razdoblju	18
4.3. Zadovoljavanje kriterija dugoročne kamatne stope u razdoblju analize	22
5. Zaključak	25
Literatura	27
POPIS TABLICA	30
POPIS SLIKA	30

1. Uvod

Proces regionalne integracije europskih država započeo je poslije Drugog svjetskog rata, odnosno, Schumanovom deklaracijom 1950. godine. Predstavljena je ideja o ekonomskoj suradnji europskih država.

Ekonomska i monetarna unija geografsko je područje obilježeno jedinstvenim tržištem i zajedničkom valutom te predstavlja viši stupanj procesa ekonomske integracije. Države članice monetarne unije suočene su s mnogim troškovima, među kojima se ističe gubitak vlastite monetarne politike te je nužno da države zaista mogu iskoristavati sve prednosti članstva kako bi oportunitetni troškovi bili prihvatljivi. Visokim i održivim stupnjem konvergencije osigurat će se stabilnost monetarne unije.

Ugovorom iz Maastrichta 1992. godine dogovoreno je uvođenje zajedničke valute na teritoriju Europe i definirani su konvergencijski kriteriji (inflatorni, tečajni, fiskalni i kamatni) za članstvo u monetarnoj uniji. Osnovana je Europska središnja banka, eng. *European Central Bank* (ECB), s primarnim zadatkom upravljanja zajedničkom valutom i osiguranje stabilnosti cijena kako bi se postigao gospodarski rast i stvorila nova radna mjesta. Ciljevi uspostave nominalnih kriterija konvergencije, odnosno, kriterija iz Maastrichta bili su osiguranje blagostanja, održiv rast i ekonomski razvoj te jačanje monetarne unije što bi u dugom roku ishodilo realnom konvergencijom.

Euro je rezultat 40 godina integracije te je 1999. godine uveden kao knjižni novac. Tri godine poslije, odnosno 2002. godine, uveden je u gotovinskom obliku te je postao službeni novac u 12 država članica.

Danas Europska unija broji 27 država, 19 članica uvelo je euro u gotovinskom i obračunskom obliku, a ostale države, osim Danske, ugovorno su obvezane na uvođenje eura u budućnosti. Budući da se u radu analizira razdoblje od 2015. do 2019. godine, odnosno, promatrano je razdoblje prije Brexita u istraživanje je uključena i Velika Britanija koja se također odlučila ne sudjelovati u procesu stvaranja monetarne unije (nije ugovorno obvezana kao i Danska).

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog rada je analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija na primjeru država članica Europske unije.

U radu je promatrano razdoblje od 2015. do 2019. godine te je istraženo i analizirano zadovoljavanje kriterija iz Maastrichta na primjeru članica Europske unije.

1.2. Hipoteza i ciljevi rada

Cilj rada je istražiti, ispitati i analizirati ispunjavaju li najprije države članice monetarne unije, a zatim i ostale članice Unije kriterije konvergencije za uvođenje eura u promatranom razdoblju.

U skladu s predmetom i ciljevima rada postavljena je hipoteza: ispunjavanje konvergencijskih kriterija predstavlja uvjet uvođenje zajedničke valute - eura te je nužno da članice zadovoljavaju zadane kriterije i poslije ulaska u monetarnu uniju.

1.3. Metode rada

Prilikom izrade završnoga rada korištene su sljedeće znanstvene metode: induktivna metoda, metode analize i sinteze, deduktivna metoda, metode generalizacije i specijalizacije, metoda opovrgavanja, deskriptivna metoda, metoda klasifikacije, statistička metoda, matematička metoda, povijesna i komparativna metoda te metoda kompilacije.

1.4. Struktura rada

Sama struktura rada podijeljena je na 5 poglavlja. U uvodnome dijelu predstavljeni su predmet, hipoteza i cilj završnoga rada, navedene su znanstvene metode koje su korištene u procesu izrade rada te je objašnjena sama struktura rada.

Drugi dio, odnosno, „*Povijest europske ekonomske integracije*“ čitatelju približava ciljeve i razloge te proces nastanka zajedničke Europe, danas poznatom pod nazivom Europska unija.

U trećem dijelu rada naglasak se stavlja na prikaz monetarne integracije, ciljeve i razloge te faze razvoja iste. Obradeni su kriteriji iz Maastrichta kao nužan uvjet za uvođenje zajedničke valute (inflatorni, tečajni, fiskalni i kamatni kriterij) te su navedene prednosti i nedostaci monetarne zajednice.

U istraživačkom dijelu napravljena je analiza, izračunate su godišnje referentne vrijednosti za inflatorni, fiskalni i kamatni kriterij u razdoblju analize te je proučeno u kojoj mjeri svaka država članica ispunjava navedene kriterije u promatranom vremenu.

Peto poglavlje prikazuje rezultate istraživanja te su donešeni zaključci.

2. Povijest europske ekonomske integracije

Ideja o regionalnoj integraciji u Europi seže daleko u prošlost. No, dugi niz godina društveno - povijesne okolnosti nisu dozvoljavale stvaranje jedinstvene Europe. Međutim, ekonomska i politička situacija poslije Drugog svjetskog rata motivirala je najveći integracijski proces u Europi.

2.1. Ciljevi i razlozi europske ekonomske integracije

Razaranja Drugog svjetskog rata i politička situacija u Europi uzrokovali su ekonomsku krizu. Države su bile suočene s uništenim gospodarstvom i enormnim materijalnim štetama. Pored nepovoljne ekonomske situacije Europa se borila s raznim političkim i socijalnim problemima. Takve okolnosti onemogućile su ubranu obnovu te potencirale suradnju, odnosno, regionalnu integraciju europskih država.

Potreba za ekonomskom, socijalnom i političkom sigurnošću pridonijela je stvaranju zajednice danas poznate kao Europska unija, no, primarni razlog integracijskog procesa bila je ekonomska kriza poslije Drugog svjetskog rata. Europski integracijski proces za cilj je imao gospodarski razvoj, stvaranje jedinstvenog tržišta i monetarne unije.

2.2. Jedinstveno tržište

Jedinstveno tržište s ekonomskog aspekta predstavlja četvrti stupanj integracije. Zadatak mu je ukloniti fizičke, fiskalne i tehničke barijere između država članica kako bi se ostvarile slobode:

- kretanja građana i radne snage,
- kretanja dobara,
- kretanja usluga i
- kretanja kapitala.

odnosno, članice bi mogle međusobno trgovati kao da su jedna jedinstvena država.

Za opstanak jedinstvenog tržišta preduvjet je provođenje zajedničke ekonomske politike država članica.

Cilj jedinstvenog tržišta je uz određene mjere i politike osigurati ravnopravnu konkurenciju tržišnog natjecanja, konstantan ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta, odnosno, razviti jako europsko gospodarstvo koje će moći konkurirati na svjetskom tržištu.

Osnivanje Europske ekonomske zajednice predstavlja korak ka ukidanju carinskih prepreka unutar Zajednice i uspostavu jedinstvene carinske tarife za uvoz robe iz trećih država. Cilj carinske unije ostvaren je 1968. godine. No, necarinske prepreke - administrativne, tehničke, zdravstvene i sigurnosne i dalje su onemogućavale razvoj jedinstvenog tržišta. Iako se Rimskim ugovorom realizacija unutarnjeg tržišta smatrala primarnim ciljem Zajednice, strah od nekontroliranih migracija, porasta nezaposlenosti, neravnomjerne podjele dobara i kapitala otežavao je proces ukidanja ograničenja i uspostave jedinstvenog tržišta.

No, 1985. godine Europska je komisija pod predsjedanjem Jacquesa Delorsa objavila Sveobuhvatni plan kojim bi ukinuli sve fizičke, fiskalne i tehničke barijere do 1992. godine pomoću 282 odredbe te je 1986. godine Jedinstvenim europskim aktom ostvarena pravna podloga zajedničkog unutarnjeg tržišta. Naime 90% odredbi iz Sveobuhvatnog plana provedeno je u predviđenom roku, odnosno, 1993. godine unutarnje tržište počinje funkcionirati.

Iako su danas u globalu ostvarene četiri slobode na kojima se temelji jedinstveno tržište, postoje prepreke s kojima se unutarnje tržište i dalje bori, na primjer: različiti porezni sustavi zemalja članica, prepreke pri online trgovini i različiti modeli obrazovnih sustava te složen proces priznavanja stručnih kvalifikacija. Institucije Europske unije konstantno rade na novim strategijama, unapređivanju i ukidanju barijera jedinstvenog tržišta te potiču rast i razvoj digitalnog unutarnjeg tržišta. (Europska komisija, 2020)

Slika 1: Faze integracije

Izvor: izrada autorice na temelju podataka Europske komisije (2020.)

2.3. Povijesni razvoj Europske unije

Europska integracija s povijesnog aspekta započinje uspostavom Europske zajednice za ugljen i čelik, eng. „*European Coal and Steel Community*“ (ECSC). Na osnovi Schumanove deklaracije 1951. godine u Parizu, šest europskih država (Savezna Republika Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Luxemburg i Nizozemska) potpisale su osnivanje ECSC-a. Definirani su kolektivni okviri za pregovore o preradi i distribuciji ugljena i čelika te je uspostavljen nezavisan sustav institucija koji će tim rukovoditi, što predstavlja početak gospodarske i političke suradnje država članica. Na sastanku u Messini ministri vanjskih poslova država članica ECSC-a zagovarali su integraciju na svim poljima gospodarstva te su na području Rima 1957. godine članice ECSC-a osnovale Europsku ekonomsku zajednicu, eng. „*European Economic Community*“ (EEC) i Europsku zajednicu za atomsku energiju, eng. „*European Atomic Energy Community*“ (EAEC ili EURATOM). Cilj osnivanja EEC-a bio je uspostava zajedničkog tržišta i privredne politike, dok je osnivanje EURATOM-a bilo motivirano željom za suradnjom u istraživačkom i razvojnom procesu nuklearnih programa članica

Ugovorom o spajanju 1965. godine u Bruxellesu potpisano je osnivanje Europske zajednice, eng. „*European Community*“ (EC). Time je potpisano sjedinjenje ECSC-a, ECC-a i EURATOM-a te je uspostavljen zajednički institucionalni sustav.

Put ka zajedničkom tržištu pridonio je gospodarskom rastu koji obilježava šezdesete godine prošloga stoljeća. Naime, ukidanje carinskih kontrola i carinskih nameta između država članica Zajednice potenciralo je razmjenu i suradnju između država.

Ostale europske države uočile su gospodarske prednosti integracije te su 1. siječnja 1973. godine Zajednici pristupile Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo te je istovremeno razvijena jedinstvena socijalna politika i politika za zaštitu okoliša za članice Zajednice. Europski parlament predstavlja glas građana Zajednice i prvi izbori za isti održani su 1979. godine.

Drugo proširenje bilo je 1981. godine pridruženjem Grčke i pet godina poslije Zajednica se širi na jug kontinenta kada su pristupile Španjolska i Portugal. Istovremeno zbog gospodarske krize u Europi širi se sumnja u kvalitetu integracijskog procesa. No 1985. godine, kada je Europska komisija objavila Bijelu knjigu koja je sadržavala Sveobuhvatan plan za rješavanje problema

uspostave jedinstvenog tržišta, europski duh ponovo jača. Jedinstvenim europskim aktom dan je pravni temelj za stvaranje jedinstvenog europskog tržišta.

Padom Berlinskog zida 1989. godine politička se slika u Europi drastično promijenila te je u listopadu 1990. godine došlo do ponovnog ujedinjenja Njemačke i uspostavljena je demokracija u državama srednje i istočne Europe. Prosinac 1991. godine obilježen je padom Sovjetskog saveza iz kojeg je nastalo 15 država.

Paralelno s ovim događanjima članice Zajednice pregovarale su o sljedećem integracijskom koraku, koji je potpisan 7. veljače 1992. godine u Nizozemskoj u gradu Maastrichtu.

Ugovorom o Europskoj uniji – Ugovor iz Maastrichta (potpisan 1992. i stupio na snagu 1993.) države članice uspostavile su Europsku uniju i time ujedno označile novu etapu u procesu integriranja. Ovim Ugovorom postavljeni su ciljevi ekonomske i monetarne unije, jedinstvene valute, zajedničke vanjske i sigurnosne politike, zajedničke obrambene politike, a zatim i obrane, uvođenje državljanstva Unije, uske suradnje u pravosuđu i unutarnjim poslovima. (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2020)

Četvrtim proširenjem 1995. godine Uniji su pristupile Austrija, Finska i Švedska. Istovremeno u Europskoj uniji aktivno se radilo na uvođenju zajedničke valute i stvaranju monetarne zajednice kao sljedećem integracijskom koraku. Godine 1999. euro je uveden u računovodstvenom obliku, a tri godine poslije i u obračunskom obliku, odnosno u optjecaj su puštene novčanice i kovanice eura. Paralelno tome Europa se sve više suočavala s problemima koje donosi globalizacija. Tehnološki razvoj i pojava interneta u poslovanju utjecali su na gospodarstvo i donijeli velike promjene u svakodnevnici, što je pored prednosti rezultiralo društvenim napetostima. Kako bi se Unija mogla suočiti s navedenim problemima te zaštititi od terorizma i kriminala, 1997. godine potpisan je Ugovor iz Amsterdama. Njime su proširene ovlasti i nadležnosti EU-a ranije stečene u Maastrichtu te je u pravni okvir EU-a uključen i Schengenski sporazum. Također, Ugovorom iz Nice 2001. ponovno je proširen Ugovor o Europskoj uniji, koji je za cilj imao promijeniti institucionalnu strukturu zbog novih valova proširenja. Nedugo zatim 2004. godine zabilježeno je najveće proširenje Unije, kada se pridružilo 10 novih država članica: Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Tri godine poslije pristupile su Rumunjska i Bugarska. Potreba za reformama se ponovno javlja te u proljeće 2007. godine 27 država članica potpisuju Lisabonski ugovor s ciljem da se uspostavi jako europsko gospodarstvo koje će biti konkurentno na svjetskom tržištu i moći parirati državama poput SAD-a, pružati odgovore na

izazove provocirane globalizacijom te građanima približiti Uniju. Ovim ugovorom ukinuta je struktura tri stupa. Zadnjim proširenjem, odnosno sedmim proširenjem, Uniji je 2013. godine pristupila Republika Hrvatska.

Slika 2: Proširenja Europske unije

Ponovimo! Proširenja EU	
1958.	Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg
1973	Velika Britanija, Danska i Irska
1981.	Grčka
1986.	Španjolska i Portugal
1995.	Austrija, Finska i Švedska
2004.	Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Slovačka, Slovenija i Malta
2007.	Rumunjska i Bugarska
2013.	Hrvatska

Izvor: preuzeto iz EU pismenosti - učimo o euru (Jelovčić, i dr., 2018, str. 12)

3. Europska monetarna unija

Monetarna unija podrazumijeva jedinstvenu valutu ili čvrst međusobni odnos valuta država članica uz provođenje zajedničke monetarne politike. Europska ekonomska i monetarna unija predstavlja najviši oblik monetarne integracije, podrazumijeva jedinstvenu valutu – euro i središnju banku.

3.1. Ciljevi i razlozi osnivanja monetarne unije

Ideja o jedinstvenoj valuti poznata je u Europi još iz vremena Rimskog i Franačkog carstva. Da su procesi monetarnog ujedinjavanja spori i iscrpljujući pokazuje SAD kojem je trebalo blizu 150 godina da postane optimalno valutno područje. (Memišević, 2010)

Europska ekonomska zajednica također se borila s mnogim problemima i bilježila je niz neuspješnih koraka na putu k monetarnom ujedinjenju. No razlozi razvoja monetarne unije nalaze se u sljedećim: rast cijena proizvoda, razlike u monetarnim sustavima država članica, energetska kriza te nemogućnost gospodarske suradnje između članica, nekonvertibilnost valuta i ekonomska nesigurnost poticali su ideju o monetarnom ujedinjenju. Monetarna unija je geografski teritorij na kojem ne postoje platna ograničenja, valute članica su potpuno konvertibilne i međusobno fiksirane. Cilj uvođenja jedinstvene valute na području Zajednice bilo je jačanje gospodarskih i političkih veza država članica te omogućiti realiziranje apsolutne slobode kretanja, odnosno, uvođenje zajedničke valute je za države članice reprezentiralo potpuno iskorištavanje prednosti jedinstvenoga tržišta.

Sastankom u Haagu 1969. godine europski lideri zagovarali su razvoj Ekonomske i monetarne unije, eng. „*European Monetary Union*“ (EMU).

Ekonomskom monetarnom unijom namjeravano je postići gospodarski razvoj i rast stope zaposlenosti u Europi.

Obuhvaća tri glavna područja: (i) provođenje monetarne politike s glavnim ciljem ostvarivanja stabilnosti cijena, (ii) izbjegavanje mogućih negativnih učinaka prelijevanja zbog neodrživog upravljanja državnim financijama, sprečavanje pojave makroekonomskih neravnoteža u državama članicama i usklađivanje gospodarskih politika država članica u određenoj mjeri i (iii) jamčenje urednog funkcioniranja jedinstvenog tržišta. (Europski parlament, 2020)

Wernerovim planom iz 1970. godine postavljeni su temelji monetarne integracije na europskom tlu te je namjeravano monetarno ujedinjenje kroz deset godina. Wernerov plan je pružao odgovore na primjetne devalvacije i aprecijacije valuta država članica te načine uspostave stabilizacije deviznih tečaja. (Memišević, 2010)

3.2. Nastanak europske monetarne zajednice

Jedan od glavnih i početnih ciljeva procesa europske integracije bio je stvaranje monetarne unije na području Europe.

Rimskim sporazumom kojim je osnovana Europska ekonomska zajednica nije predviđena monetarna integracija. Sporazumom je predviđeno zajedničko tržište, a ne Ekonomska i monetarna unija, jer je u vrijeme stvaranja Sporazuma postojao unutar međunarodne monetarne organizacije – sustav Bretton Woods koji je osiguravao konvertibilnost svih valuta zapadnog svijeta na fiksnom paritetu. (Kandžija & Host, 2001, str. 1263)

Članice EEC-a šezdesetih su godina 20. stoljeća prilično dobro djelovale unutar međunarodnog monetarnog sustava, odnosno Bretton Woods sustava.

Krajem desetljeća došlo je do drastičnih promjena - međunarodni monetarni sustav je pod pritiskom zbog izmjene platne politike SAD-a. Istovremeno tome bile su sve očitije oscilacije po pitanju gospodarskih politika država članica EEC-a te je inflacija rezultirala deficitom platne bilance što je predstavljalo izuzetnu prijetnju zajedničkoj carinskoj, ali i poljoprivrednoj politici. No Europska komisija je Barren planom 1969. godine pružila odgovor na pitanja uspostave monetarnog identiteta. Skupina stručnjaka između kojih se isticao premijer Luksemburga Pierre Werner, proučili su plan i iznijeli Wernerov Report 1970. godine kao rezultat svojega rada. Time je u tri faze predstavljeno kreiranje ekonomske i monetarne unije u razdoblju od deset godina. Dvije godine poslije na sastanku u Parizu Zajednica je predstavila „zmiju u tunelu“, odnosno, tečajni mehanizam valuta baziran na američkom dolaru. No, naftna kriza je uveliko oslabila svjetsko gospodarstvo te je „zmija u tunelu“ ubrzo izgubila većinu članica i bila markirana kao neuspješan korak na putu k monetarnom ujedinjenju. Naftni šok i američka inflacija su znatno ugrozile međunarodni tečajni sustav u Europi te je potreba za Europskim monetarnim sustavom bila enormna. Na osnovi rezolucije donijete od strane Europskoga vijeća 1979. godine na snagu je stupio Europski monetarni sustav (EMS) koji je svojim članovima pružao mogućnost kreiranja prostora povećanja monetarne stabilnosti i

smanjenja kontrole kretanja kapitala, a funkcionirao je na temelju fiksnih ali prilagodljivih deviznih tečaja. Središnje banke država članica bile su obvezane održavati vrijednosti svojih domaćih valuta. Osnovan je i Europski fond za monetarnu suradnju koji je središnjim bankama pružao mogućnost interveniranja u obliku kredita. Glavna karakteristika EMS-a bila je referentna valuta ECU (eng. „European Currency Unit“). ECU je predstavljala obračunsku i novčanu jedinicu, a izračunavala se kao ponderirani prosjek domaćih valuta država članica Zajednice (britanska funta i grčka dragma su bile uključene u izračun vrijednosti ECU-a, ali nisu bile vezane za isti). Isprva su tolerirane oscilacije od $\pm 2,25\%$ (za talijansku liru $\pm 6\%$), no krajem devedesetih godina nastupilo je vrijeme valutne krize te su bile dozvoljene fluktuacije čak do $\pm 15\%$. (Europski parlament, 2020)

Važno je naglasiti da EMS nije bio isključivo tečajni mehanizam. Veliku važnost posvetio je stvaranju unutarnje i vanjske monetarne stabilnosti. EMS se služi monetarnom i ekonomskom politikom kao sredstvima ostvarenja stabilnosti tečaja. No unatoč svemu, nedostatak vizije o načinu usklađenja fiskalnih politika za ishod je imao napetost jer su pojedine članice imale sustavan proračunski deficit što je rezultiralo financijskom krizom početkom devedesetih godina 20. stoljeća.

No Jedinstveni europski akt iz 1987. godine potaknuo je formiranje ekonomske i monetarne unije. On predstavlja pravnu podlogu za stvaranje jedinstvenog tržišta te samim tim predstavlja velik korak k monetarnom ujedinjenju.

Bilo je jasno da cjelokupni potencijal jedinstvenog tržišta ne bi bio iskorišten bez zajedničke valute. Zajednička bi valuta pružila transparentnost cijena, smanjila troškove transakcije, nestao bi tečajni rizik što bi ishodilo ekonomskim rastom na području Unije. Iz prethodno navedenih razloga 1988. godine pokrenut je proces EMU u tri faze.

3.3. Faze razvoja

Ekonomska i monetarna integracija europskih država za finalni cilj usklađivanja nacionalnih ekonomskih i monetarnih politika ima uvođenje zajedničke valute, odnosno, usvajanje eura.

Za potpuno ostvarenje ekonomske monetarne unije potrebno je proći tri faze:

Prva faza započela je 1. srpnja 1990. godine, a trajala je do 31. prosinca 1993. godine. Osigurano je:

- slobodno kretanje kapitala
- usklađenje ekonomskih politika među državama članicama
- kriteriji konvergencije iz Maastrichta
- održavanje deviznog tečaja u odnosu na ECU $\pm 2,25\%$
- sustavnu komunikacija centralnih banaka.

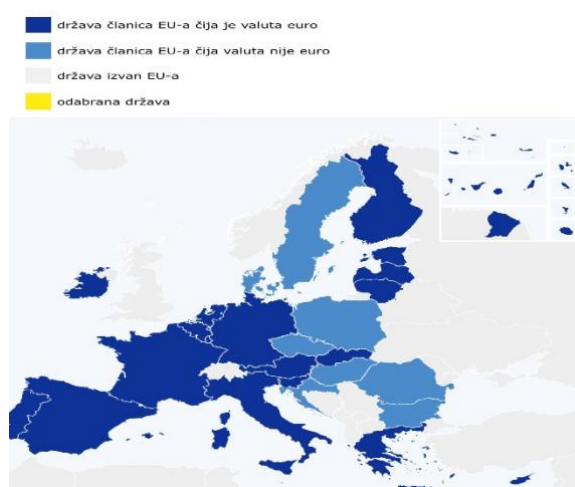
U prvoj fazi usklađenje ekonomskih politika država članica te suradnja njihovih središnjih banaka i slobodno kretanje kapitala predstavljaju uspostavu jedinstvenog tržišta.

Druga faza realizirana je u razdoblju od 1. siječnja 1994. godine do 31. prosinca 1998. godine, a njome je postignuto usklađenje ekonomskih i monetarnih politika članica te je time ostvarena cjenovna stabilnost i stabilnost državnih financija. Također je uspostavljen europski monetarni institut (EMI) i Europska središnja banka. Napravljene su pripreme za EMU, objavljen je naziv nove valute – euro i osnovana je ECB sa sjedištem u Frankfurtu te ESCB.

Treća faza započinje 1. siječnja 1999. godine te završava 1. siječnja 2002. godine. Fiksirane su nacionalne valute (nepovratno), euro je uveden kao depozitni novac, članice su obvezane na provođenje jedinstvene monetarne politike, na snagu stupa EMUII te je euro pušten u optjecaj.

Euro je danas službena domaća valuta 19 država članica EU. Države poput Crne Gore i Kosova te Vatikana, San Marina, Andore i Monaka također su uvele euro kao službeno sredstvo plaćanja. Danas su sve države Europske unije, osim Danske, ugovorom obvezane na uvođenje eura u budućnosti.

Slika 3: Interaktivni zemljovid europodručja

Izvor: Europska središnja banka (2020).

3.4. Kriterij iz Maastrichta za uvođenje zajedničke valute

Ugovorom iz Maastrichta 1992. godine definirani su kriteriji za uvođenje zajedničke valute s namjerom stvaranja monetarne unije. Danas su poznati pod nazivom kriteriji iz Maastrichta ili konvergencijski kriteriji i njihovo ispunjavanje predstavlja preduvjet za treću fazu EMU-a. Primarna svrha konvergencijskih kriterija je očuvanje stabilnosti cijena u monetarnoj uniji.

Zemlje članice koje su spremne za uvođenje eura moraju ispunjavati sljedeća četiri kriterija: stabilnost cijena (inflatorni kriterij) i tečaja (tečajni kriterij), stabilnost i održivost državnih financija (fiskalni kriterij) te kamatni kriterij.

3.4.1. Stabilnost cijena

Postizanje visokog stupnja stabilnosti cijena bit će vidljivo iz stope inflacije koja je blizu stope zabilježene u najviše trima državama članicama koje su najuspješnije u smislu stabilnosti cijena. (Kesner-Škreb, 2006.)

Odnosno, izdvoje se tri zemlje članice Europske unije s najnižom stopom inflacije promatrane godine i na osnovi tih podataka izračuna se prosječna vrijednost te stopa inflacije države koja želi postati članica monetarne unije ne smije biti veća od 1,5 postotnih bodova od prosječne stope inflacije.

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena predstavlja mjeru za stopu inflacije.

Ispunjavanje inflatornog kriterija od primarne je važnosti za održavanje stabilnosti cijena u monetarnoj uniji. Uveden je da bi se stope inflacije u državama s visokim inflacijom približile stopama inflacije država s niskom razinom inflacije.

3.4.2. Tečajni kriterij

Stabilnost tečaja podrazumijeva da država minimalno dvije godine sudjeluje u tečajnom mehanizmu ERM II, bez znatnih odstupanja domaće valute od eura, odnosno, dozvoljene su fluktuacije od $\pm 15\%$. (Europska unija, 2020)

3.4.3. Kriterij stabilnosti državnih financija

Kriterij stabilnosti i održivosti državnih financija propisan je kroz dva podkriterija: deficit proračuna opće države u BDP-u i udjela bruto javnog duga opće države u BDP-u.

- Deficit proračuna opće države u BDP-u: udio proračunskog deficita opće države u BDP-u ne smije prelaziti 3% na kraju prethodne financijske godine. Ako nije tako, dopušta se da deficit privremeno bude iznad (ali još uvijek blizu) razine od 3%
- Bruto javni dug opće države u BDP-u: udio bruto javnog duga opće države u BDP-u ne smije preći 60% na kraju prethodne financijske godine. Ako nije tako, udio mora pokazati tendenciju značajnog smanjivanja i mora se zadovoljavajućom dinamikom približavati referentnoj vrijednosti. (Kesner-Škreb, 2006)

Fiskalna politika znatno utječe na ekonomiju i stopu inflacije u državi te kako bi se očuvala makroekonomska stabilnost u monetarnoj uniji nužno je da nove države članice pri ulasku ispunjavaju kriterij stabilnosti i održivosti državnih financija. Važno je napomenuti da se države prihvaćanjem eura kao domaće valute u potpunosti odriču prava na vlastitu monetarnu politiku te je od primarnog interesa za sve članice efektivno provođenje fiskalne politike.

3.4.4. Kriterij dugoročne kamatne stope

Nominalna dugoročna kamatna stopa (na državne obveznice ili slične vrijednosnice) u praksi ne smije za više od 2 postotna poena prijeći odgovarajuću kamatnu stopu u (najviše) tri zemlje članice s najnižom inflacijom (riječ je o istim zemljama koje su navedene i u kriteriju stabilnosti cijena). Razdoblje razmatranja je godina prije početka preispitivanja stanja u određenoj zemlji članici kandidatkinji za EMU. (Kesner-Škreb, 2006)

Kritičari kamatnog kriterija upozoravaju da ne postoje relevantni dokazi koji potvrđuju jasnu vezu između inflacije i dugoročne kamatne stope. Također naglašavaju da je prilično teško uspoređivati dugoročne kamatne stope uzimajući u obzir nizak stupanj razvijenosti kapitalnih tržišta država članica.

3.5. Prednosti i nedostaci monetarne zajednice

Koristi monetarne integracije su mnogobrojne, no unatoč tome troškovi nisu zanemarivi. Naime, članstvom u monetarnoj uniji države se odriču autonomne monetarne politike što ih čini osjetljivijim na specifične makroekonomske šokove. Također, zemljama članicama onemogućeno je da pomoću tečajne politike utječu na visinu javnoga duga. Nije zanemariva ni realna prijetnja spekulativnih napada u tranzicijskom razdoblju ka zajedničkoj valuti te treba uzeti u obzir da postoje države, u kojima zbog enormnih vanjskih ulaganja, proizvodnost rada brže raste te je stupanj inflacije relativno visok i cijene domaćih dobara podložne su ubrzanom rastu. No, ulazak u valutnu uniju za države također podrazumijeva i čitav niz prednosti poput eliminiranja troškova konverzije, smanjenja računovodstvenih troškova, a također je smanjena vjerojatnost tečajnih fluktuacija izazvanih spekulativnim balonima ili monetarnim udarima. Istovremeno, građani valutne unije svakodnevno uživaju u prednostima zajedničke valute. Jedinstvenom valutom raste cjenovna transparentnost, olakšava se putovanje u inozemstvo, no uvođenje zajedničke valute u nekoj mjeri predstavlja odricanje od nacionalnog identiteta te je između ostalog zato neatraktivno za pojedine države.

Prednosti uvođenja zajedničke valute ističu se rastom međunarodne trgovine i korelacijom dohotka država članica. Međutim, preferencije monetarne neovisnosti dolaze do izražaja u slučaju postojanja enormnih razlika u dohodcima država i niskim stupnjem međunarodne trgovine istih.

4. Analiza ispunjavanja konvergencijskih kriterija država članica Europske monetarne unije od 2015. do 2019. godine

U ovome dijelu rada istraženo je i analizirano u kojoj mjeri države Europske unije ispunjavaju tri od četiri kriterija iz Maastrichta. Odnosno, ispitano je zadovoljavanje inflatornog, fiskalnog i kamatnog kriterija. Za potrebe istraživanja formirane su dvije skupine država: države monetarne unije te ostale članice Europske unije. Promatrano je vremensko razdoblje od pet godina - od 2015. do 2019. godine.

U promatranome razdoblju Europska unija brojala je 28 država, od kojih je 19 pripadalo europodručju. Zadnje proširenje monetarne unije bilo je 2015. godine kada je Litva uvela euro kao službenu valutu.

Devet država Unije u analiziranome razdoblju nije uvelo euro kao službenu valutu. No sve države Europske unije, osim Danske i Velike Britanije, ugovorom su obvezane na uvođenje eura u budućnosti.

Podatci za potrebe istraživanja prikupljeni su sa stranica Statista i Eurostat.

4.1. Ispunjavanje inflatornog kriterija u analiziranom razdoblju

Stopa inflacije u Europskoj uniji mjeri se harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena. Sve članice koriste istu metodologiju te time osiguravaju međusobnu usporedivost podataka.

Relativne vrijednosti inflacije u državama članicama Europske unije u razdoblju analize prikazane su tablicom 1.

Tablica 1: Inflacija za članice EU-a (%-tna promjena) od 2015. do 2019. godine

Države monetarne unije	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Austrija	0,80	1,00	2,20*	2,10	1,50
Belgija	0,62	1,77*	2,22*	2,31*	1,25
Cipar	-1,54	-1,22	0,68	0,78	0,56
Estonija	0,07	0,80	3,65*	3,41*	2,27*
Finska	-0,16	0,39	0,84	1,17	1,14
Francuska	0,09	0,31	1,16	2,10	1,30

Grčka	-1,09	0,01	1,14	0,77	0,30
Irska	-0,03	-0,19	0,25	0,71	0,88
Italija	0,00	-0,10	1,20	1,10	0,60
Latvija	0,21	0,10	2,89*	2,55*	2,75*
Litva	-0,68	0,68	3,72*	2,53*	2,24*
Luxemburg	0,06	0,04	2,11*	2,01	1,65
Malta	1,18	0,90	1,26	1,74	1,52
Nizozemska	0,22	0,11	1,30	1,60	2,67*
Njemačka	0,50	0,50	1,50	1,80	1,40
Portugal	0,51	0,64	1,56	1,17	0,30
Slovačka	-0,33	-0,48	1,39	2,53*	2,77*
Slovenija	-0,52	-0,05	1,43	1,74	1,63
Španjolska	-0,50	-0,20	1,96	1,68	0,70
Ostale države EU-a					-
Bugarska	-1,07	-1,32	1,19	2,63*	2,46*
Češka	0,33	0,67	2,45*	2,16	2,86*
Danska	0,23	0,02	1,06	0,71	0,73
Hrvatska	-0,46	-1,13	1,13	1,50	0,77
Mađarska	-0,07	0,42	2,41*	2,85*	3,37*
Poljska	5,26*	5,43*	5,69*	8,27*	8,36*
Rumunjska	-0,06	-1,56	1,34	4,63*	3,83*
Švedska	0,07	0,14	1,87	2,04	1,70
Velika Britanija	0,04	0,66	2,68*	2,48*	1,79
Referentna vrijednost	1,55	1,53	2,09	2,23	1,90

Izvor: izrada autorice na temelju podataka sa Statiste (2020)

Referentne vrijednosti iz tablice nastale su kao produkt prosječne stope inflacije u tri države s najnižom inflacijom promatrane godine uvećan za 1,5 postotnih poena. Zvezdica uz vrijednost ukazuje na neispunjavanje kriterija u promatranoj godini. Budući da se tablica sastoji iz dvije skupine zemalja, u nastavku rada najprije su analizirani podatci za države monetarne unije u promatranom razdoblju te zatim za ostale države.

Dobiveni rezultati prikazani u tablici 1. ukazuju na to da su države članice monetarne unije 2015. godine ispunjavale konvergencijski kriterij stabilnosti cijena. Drugim riječima, stope inflacije država europodručja u 2015. godini nisu prelazile referentnu vrijednost od 1,55%. Međutim u pojedinim državama zabilježena je deflacija. Promatrajući drugu godinu analiziranog razdoblja vidljiv je blagi pad referentne vrijednosti, odnosno, za 2016. godinu referenta vrijednost inflatornog kriterija iznosila je 1,53% te isključivo Belgija nije

zadovoljavala inflatorni kriterij. Godine 2017. referentna vrijednost inflatornog kriterija iznosila je 2,09% te Austrija, Belgija, Estonija, Latvija, Litva i Luxemburg nisu zadovoljavale zadani kriterij. Promatrajući sljedeći stupac u tablici je vidljiv nastavak trenda rasta referentne vrijednosti te je ona za 2018. godinu iznosi 2,33% što znači da Belgija, Estonija, Latvija, Litva i Slovačka prelaze zadanu vrijednost. U zadnjoj godini promatranoga razdoblje izračunata je referentna vrijednost od 1,90% te Estonija, Latvija, Litva, Nizozemska i Slovačka nisu zadovoljavale zadani kriterij, a Belgija je 2019. godine prvi puta nakon tri godine zabilježila stopu inflacije nižu od referentne vrijednosti. U analiziranom razdoblju negativno su se istaknule Estonija i Litva. Navedene države tri godine ne zadovoljavaju konvergencijski kriterij stabilnosti cijena. Međutim, zanimljivo je napomenuti da je Grčka jedna od država s najnižom inflacijom u promatranom razdoblju. Gospodarski razvijene države poput Francuske i Njemačke također su ostvarile stope inflacije ispod referentne vrijednosti te u razdoblju od 2015. do 2019. godine 10 od 19 država Europske monetarne unije zadovoljavaju inflatorni kriterij.

Drugu skupinu država predstavljaju članice Europske unije koje nisu uvele euro kao službenu valutu. Iz tablice je vidljivo da za 2015. i 2016. godinu stopa inflacije isključivo u Poljskoj prelazi referentnu vrijednost. Godine 2017. Češka, Mađarska, Poljska i Velika Britanija ne ispunjavaju konvergencijski kriterij stabilnosti cijena. Sljedeće godine, odnosno 2018., pet od devet promatranih država evidentirale su stope inflacije iznad referentne vrijednosti, odnosno Bugarska, Mađarska, Poljska, Rumunjska i Velika Britanija. U zadnjoj godini analiziranoga razdoblja u Poljskoj je zabilježena inflacija od čak 8,36% te Bugarska, Češka, Mađarska i Rumunjska također dokumentiraju previsoke stope inflacije za priključivanje europodručju. Danska, iako nije obvezana na uvođenje eura kao službene valute, ispunjava kriterij stabilnosti cijena u promatranom razdoblju te se ističe s izuzetno niskom stopom inflacije. Također, Hrvatska i Švedska pozitivno se ističu, dok je u Poljskoj zabilježena najviša stopa inflacije u Europskoj uniji.

4.2. Stabilnost i održivost državnih financija u promatranom razdoblju

Nadopuna Ugovora iz Maastrichta jest Pakt o stabilnosti i rastu iz 1997. godine. Pakt o stabilnosti i rastu odnosi se na kriterij stabilnosti i održivosti državnih financija, kontrolirati deficit proračuna opće države u BDP-u (manji od 3%) te bruto javni dug opće države u BDP-u

(manji od 60%). Paktom o stabilnosti i rastu osigurano je da države monetarne unije poštuju kriterij stabilnosti i održivosti državnih financija, dogovoreno je nadgledanje proračuna uz koordinaciju ekonomskih politika u slučaju prekomjernog deficita. Ako države ne poduzimaju odgovarajuće mjere za smanjenje deficita prema Paktu o stabilnosti i rastu, postoji mogućnost sankcioniranja države u obliku beskamatnog depozita koji se može pretvoriti u globu ako država ne smanji deficit u razdoblju od dvije godine. (Kesner-Škreb, 2008)

Deficit proračuna opće države u BDP-u na primjeru članica Europske unije u razdoblju analize prikazan je tablicom 2.

Tablica 2: Deficit proračuna opće države (% u BDP-u) od 2015. do 2019. godine

Države monetarne unije	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Austrija	-1,0	-1,5	-0,8	0,2	0,7
Belgija	-2,4	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9
Cipar	-1,0	0,3	2,0	-0,7	1,7
Estonija	0,1	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3
Finska	-2,4	-1,7	-0,7	-0,9	-1,1
Francuska	-3,6*	-3,6*	-2,9	-2,3	-3,0
Grčka	-5,6*	0,5	0,7	1,0	1,5
Irska	-2	-0,7	1,5	0,9	0,4
Italija	-2,6	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6
Latvija	-1,4	0,2	-0,8	-0,8	-0,2
Litva	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3
Luxemburg	1,3	1,8	1,3	3,1	2,2
Malta	-1,0	-1,0	3,3	1,9	0,5
Nizozemska	-2,0	0,0	1,3	1,4	1,7
Njemačka	0,9	1,2	1,2	1,9	1,4
Portugal	-4,4*	-1,9	-3,0	-0,4	0,2
Slovačka	-2,7	-2,5	-1,0	-1,0	-1,3
Slovenija	-2,8	-1,9	0,0	0,7	0,5
Španjolska	-5,2*	-4,3*	-3,0	-2,5	-2,8
Ostale države EU-a					
Bugarska	-1,7	0,1	1,1	2	2,1
Češka	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3
Danska	-1,2	0,1	1,8	0,7	3,7
Hrvatska	-3,3*	-1,0	0,8	0,2	0,4
Mađarska	-2,0	-1,8	-2,5	-2,1	-2,0
Poljska	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7

Rumunjska	-0,6	-2,6	-2,6	-2,9	-4,3
Švedska	0,0	1,0	1,4	0,8	0,5
Velika Britanija	-4,6*	-3,3*	-2,5	-2,2	-2,1
Referentna vrijednost	-3	-3	-3	-3	-3

Izvor: izrada autorice na temelju podataka s Eurostata (2020)

Vidljivo je da su u 2015. i 2016. godini pojedine države ostvarile deficit proračuna opće države u BDP-u iznad 3%. Španjolska se na početku promatranoga razdoblja negativno isticala, a Francuska, Grčka i Portugal također su bilježile deficit veći od 3%. No poslije 2016. godine sve države monetarne unije zadovoljavaju fiskalni konvergenijski kriterij deficita proračuna opće države u BDP-u.

Promatrajući drugu grupu država vidljivo je da isključivo Hrvatska i Velika Britanija ostvaruju deficit proračuna opće države u BDP-u iznad referentne vrijednosti.

Konstantan suficit zabilježen je u Luxemburgu, Njemačkoj i Švedskoj, što ukazuje na to da je ekonomska situacija u navedenim državama iznad očekivanja.

Kretanje bruto javnog duga opće države u BDP-u u razdoblju analize za države članice EU-a prikazano je u tablici 3. Istaknute su vrijednosti za države koje ispunjavaju zadani kriterij.

Tablica 3: Bruto javni dug opće države (% BDP-a) od 2015. do 2019. godine

Države monetarne unije	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Austrija	84,9	82,9	78,3	74	70,4
Belgija	105,2	104,9	101,7	99,8	98,5
Cipar	107,5	103,4	93,9	100,6	95,5
Estonija	10	10,2	9,3	8,4	8,4
Finska	63,6	63,2	61,3	59,6	59,4
Francuska	95,6	98	98,3	98,1	98,1
Grčka	175,9	178,5	176,2	181,2	176,6
Irska	76,7	73,8	67,7	63,5	58,8
Italija	135,3	134,8	134,1	134,8	134,8
Latvija	37,3	40,9	39,3	37,2	36,9
Litva	42,6	39,7	39,1	33,8	36,3
Luxemburg	22	20,1	22,3	21	22,1
Malta	58	55,5	50,3	45,6	43,1

Nizozemska	84,9	82,9	78,3	74	70,4
Njemačka	72,1	69,2	65,3	61,9	59,8
Portugal	131,2	121,5	126,1	122	117,7
Slovačka	51,9	52	51,3	49,4	48
Slovenija	82,6	78,7	74,1	70,4	66,1
Španjolska	99,3	99,2	989,6	97,6	95,5
Ostale države EU-a					-
Bugarska	26	29,3	25,3	22,3	20,4
Češka	40	36,8	34,7	32,6	30,8
Danska	39,8	37,2	35,8	33,9	33,2
Hrvatska	84,3	80,8	77,8	74,7	73,2
Mađarska	76,2	75,5	72,9	70,2	66,3
Poljska	51,3	54,3	50,6	48,8	46
Rumunjska	37,8	37,3	35,1	34,7	35,2
Švedska	43,9	42,2	40,8	38,8	35,1
Velika Britanija	86,9	86,8	86,2	85,7	85,4
Referentna vrijednost	60	60	60	60	60

Izvor: izrada autorice na temelju podataka s Eurostata (2020)

Fiskalni konvergenijski kriterij koji se odnosi na bruto javni dugom opće države u BDP-u posebno je zanimljiv za istraživanje. Iz tablice 3 vidljivo je da svega 6 od 19 država europske monetarne unije konstantno zadovoljava kriterij u razdoblju od 2015. do 2019. godine. Finska je u zadnje dvije godine promatranog razdoblja ostvarila udio bruto javnog duga opće države u BDP-u ispod referentne vrijednosti od 60%, a Njemačka je isključivo 2019. godine zadovoljavala zadani kriterij. Međutim, pored Grčke koja se bori s krizom negativno se ističu Belgija, Cipar, Italija, Portugal i Španjolska te Francuska. Navedene države su u promatranom razdoblju bilježile udio bruto javnog duga opće države u BDP-u blizu ili iznad 100%.

Dok je u Grčkoj 2018. godine bruto javni dug opće države u BDP-u bio najveći u promatranom razdoblju te iznosio 181,2%, Estonija je iste godine ostvarila najnižu stopu zaduženosti u analiziranome razdoblju od 8,4%, što ukazuje na održivost javnih financija.

Promatrajući države Europske unije izvan europodručja, zanimljivo je da 6 od 9 država ispunjavaju konvergenijski kriterij ograničenja bruto javnog duga opće države. Hrvatska i Mađarska ne zadovoljavaju kriterij, no vidljivo je smanjenje bruto javnog duga opće države u promatranome razdoblju i približavanje referentnoj vrijednosti.

4.3. Zadovoljavanje kriterija dugoročne kamatne stope u razdoblju analize

Postojanje usklađenosti dugoročnih kamatnih stopa s teoretskog aspekta značilo bi da ne postoje inflacijski pritisci ili pritisci na području javnih financija bitno različiti od onih u preostalim državama članicama. Međutim, pragmatični razlog uspostave kriterija dugoročne kamatne stope je sprječavati kapitalni dobitak na obveznice zemalja koje su plaćale visoku premiju zbog tečajnog rizika. (Faulend, Lončarek, Curavić, & Šabić, 2005)

Kretanje dugoročne kamatne stope u analiziranome razdoblju na primjeru država članica EU-a prikazano je u tablici 4.

Tablica 4: Dugoročne kamatne stope od 2015. do 2019. godine

Države monetarne unije	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Austrija	0,75	0,38	0,58	0,69	0,06
Belgija	0,84	0,48	0,72	0,79	0,19
Cipar	4,54*	3,77	2,62	2,18	1,07
Estonija					
Finska	0,72	0,37	0,55	0,66	0,07
Francuska	0,84	0,47	0,81	0,78	0,13
Grčka	9,67*	8,36*	5,98*	4,19*	2,59
Irska	1,18	0,74	0,80	0,95	0,33
Italija	1,71	1,49	2,11	2,61	1,95
Latvija	0,96	0,53	0,83	0,90	0,34
Litva	1,38	0,90	0,31	0,31	0,31
Luxemburg	0,37	0,25	0,54	0,56	-0,12
Malta	1,49	0,89	1,28	1,39	0,67
Nizozemska	0,69	0,29	0,52	0,58	-0,07
Njemačka	0,50	0,09	0,32	0,40	-0,25
Portugal	2,42	3,17	3,05	1,84	0,76
Slovačka	0,89	0,54	0,92	0,89	0,25
Slovenija	1,71	1,15	0,96	0,93	0,2
Španjolska	1,73	1,39	1,56	1,42	0,66
Ostale države EU-a					
Bugarska	2,49	2,27	1,60	0,89	0,43
Češka	0,58	0,43	0,98	1,98	1,55
Danska	0,69	0,32	0,48	0,45	-0,18

Hrvatska	3,55*	3,49	2,77	2,17	1,29
Mađarska	3,43*	3,14	2,96	3,06	2,47
Poljska	2,70	3,04	3,42*	3,20	2,35
Rumunjska	3,47*	3,32	3,96	4,69*	4,54*
Švedska	0,72	0,54	0,65	0,65	0,04
Velika Britanija	1,79	1,22	1,18	1,41	0,88
Referentna vrijednost	3,29	4,98	3,32	3,86	3,76

Izvor: izrada autorice na temelju podataka s Eurostata (2020).

Napomena: dugoročne kamatne stope su kamate na desetogodišnje državne obveznice na kraju razdoblja

Promatrajući podatke o visini dugoročne kamatne stope na desetogodišnje državne obveznice uočljivo je da istaknute države ne zadovoljavaju konvergencijski kriterij dugoročne kamatne stope.

Prema podacima iz tablice 4 vidljivo je da u analiziranom razdoblju dvije države eurozone bilježe kamatne stope iznad referentne vrijednosti: prva država je Cipar, a druga Grčka. Cipar isključivo 2015. godine ne ispunjava kamatni kriterij te zadnje godine promatranoga razdoblja ostvaruje kamatne stope znatno ispod referentne vrijednosti. No na primjeru Grčke situacija je znatno drugačija. Iako se Grčka isticala s izuzetno niskim stopama inflacije u promatranome razdoblju, bruto javni dug opće države i dugoročne kamatne stope najviše su u Europskoj uniji i znatno veće od referentnih vrijednosti. Grčka isključivo 2019. godine uspijeva zadovoljiti kamatni kriterij. Promatrajući tablicu 4 vidljivo je da nedostaju vrijednosti za Estoniju. Naime, Estonija zbog svog niskog stupnja zaduženosti u analiziranome razdoblju nije emitirala dugoročne državne obveznice. Zanimljivo je da ekonomski razvijene države kao Njemačka i Francuska u analiziranome razdoblju bilježe udio bruto javnog duga opće države u BDP-u iznad ili blizu 60%. Međutim, istovremeno ostvaruju izuzetno niske kamatne stope na dugoročne državne obveznice. Prema podacima iz tablice 1 i tablice 4 vidljivo je da je u nekim godinama promatranog razdoblja u navedenim dvjema državama zabilježena relativna vrijednost inflacije veća od vrijednosti kamatnih stopa na dugoročne državne obveznice, iako Njemačka i Francuska u razdoblju analize zadovoljavaju inflatorni kriterij, odnosno, ostvaruju niske stope inflacije.

U drugoj skupini država, Hrvatska, Mađarska i Rumunjska u pojedinim godinama bilježe kamatnu stopu iznad referentne vrijednosti. Ostale su države zadovoljavale kamatni kriterij. Međutim, Danska i Švedska se ponovno pozitivno ističu i ostvaruju najniže kamatne stope izvan europodručja. Unutar monetarne unije ističu se Njemačka, Belgija i Francuska.

5. Zaključak

Ispunjavanje konvergenijskih kriterija, odnosno kriterija iz Maastrichta, predstavlja uvjet za uvođenje eura. Zemlje članice koje kane pristupiti monetarnoj uniji moraju ispunjavati sljedeća četiri kriterija: stabilnost cijena (inflatorni kriterij), stabilnost tečaja (tečajni kriterij), stabilnost i održivost državnih financija (fiskalni kriterij) te kriterij stabilnosti dugoročne kamatne stope (kamatni kriterij).

Primarni zadatak kriterija iz Maastrichta jest osigurati stabilnost zajedničke valute - eura.

Inflatorni se kriterij smatra zadovoljenim ako inflacija u promatranoj državi ne prelazi referentnu vrijednost izračunatu na temelju srednje vrijednosti triju država s najnižom inflacijom u Europskoj uniji +1,5%.

Tečajni kriterij smatra se ispunjenim ako je promatrana država u prethodne dvije godine uspjela održati stabilnost tečaja između nacionalne valute i eura. Toleriraju se oscilacije $\pm 15\%$.

Financijski kriterij dijeli se na dva dijela: najprije se zahtjeva da promatrana država evidentira deficit proračuna opće države u BDP-u ispod 3% te da je bruto javni dug opće države u BDP-u manji od 60%.

Ispunjavanje kamatnog kriterija podrazumijeva da dugoročna kamatna stopa u promatranoj državi ne prelazi referentnu vrijednost izračunatu na temelju prosječne vrijednosti dugoročnih kamatnih stopa triju država članica Europske unije s najnižom stopom inflacije uvećan za 2 postotna poena.

Konvergenijski kriteriji bili su podloženi mnogim kritikama, prvenstveno inflatorni i financijski kriterij i to zbog neurednosti ispunjavanja članica monetarne unije u prošlosti.

Promatrajući stabilnost cijena u analiziranom razdoblju vidljivo je da su se pojedine članice monetarne unije 2015. i 2016. godine borile s deflacijom. Također je vidljivo da većina država monetarne unije nije uspjela zadovoljiti kriterij stabilnosti cijena kroz cijelo promatrano razdoblje

Međutim kada je riječ o kriterijima stabilnosti državnih financija, vidljivo je da većina država izvan europodručja zadovoljava zadane kriterije. No, zanimljivo je da države članice EMU-a imaju enormne probleme pri održavanju duga opće države u BDP-u ispod referentne vrijednosti od 60%.

Promatrajući kriterij dugoročne kamatne stope vidljivo je da države uspijevaju ostvarivati kamatne stope ispod referentne vrijednosti.

Iako su konvergenijski kriteriji uvjet za članstvo u monetarnoj uniji te se i njihovo ispunjavanje zahtjeva tokom boravka u eurozoni u analiziranome razdoblju, isključivo su Malta, Danska i Švedska uspjele zadovoljiti zadane kriterije. Izuzetno je zanimljivo da kroz analizirano razdoblje od 19 država monetarne unije jedino Malta zadovoljava sve kriterije konvergencije, dok ekonomski razvijene države poput Njemačke i Francuske ne ispunjavaju kriterije iz Maastrichta u promatranome razdoblju. Važno je napomenuti da neispunjavanje konvergenijskih kriterija dugoročno može ugroziti stabilnost zajedničke valute – eura.

Također treba istaknuti da Danska i Švedska nisu uvele euro kao službenu valutu, iako zadovoljavaju zadane kriterije. Naime, Danska ugovorom nije obvezana na uvođenje eura te je odlučila ne sudjelovati u procesu stvaranja monetarne unije, dok je u Švedskoj dva puta na referendumu odbijeno uvođenje eura.

Literatura

1. Bilas, V. (2005). Teorija optimalnog valutnog područja, euro i Europska monetarna unija. *Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, str. 39-53. Preuzeto 29. lipnja 2020. iz <https://hrcak.srce.hr/26211>
2. Europska komisija. (2020). *Jedna valuta za jednu Europu Put do eura*. Preuzeto 25. srpnja 2020. iz <http://www.edic-cakovec.eu/wp-content/uploads/2015/02/Jedna-valuta-za-sve.pdf>
3. Europska središnja banka. (2018). *Izješće o konvergenciji*. Preuzeto 20. srpnja 2020. iz <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr201805.hr.pdf?d9bdfc0cb29364a6aedb102a02457b47>
4. Europska središnja banka. (2020). *Ekonomska i monetarna unija*. Preuzeto 10. srpnja 2020. iz Službena stranica Europske središnje banke: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.hr.html>
5. Europska središnja banka. (2020). *Konvergencijski kriteriji*. Preuzeto 25. srpnja 2020. iz Službena internetska stranica Europske središnje banke: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.hr.html>
6. Europska središnja banka. (2020). *Upotreba eura*. Preuzeto 29. lipnja 2020. iz Službena internetska stranica Europske središnje banke: <https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.hr.html>
7. Europska unija. (2020). *Schumanova deklaracija - 9. svibanj 1950*. Preuzeto 15. srpanja 2020 iz Službena internetska stranica Europske unije: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_hr
8. Europska unija. (2020). *Uvjet za pristupanje europodručju, konvergencijski kriteriji*. Preuzeto 8. rujna 2020. iz Službena internetska stranica Europskog vijeća Vijeća Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>

9. Europski parlament. (2019). *Jedinstveno tržište*. Preuzeto 10. lipanja 2020. iz Službena internetska stranica Europske unije: https://europa.eu/european-union/topics/single-market_hr
10. Europski parlament. (2020). *Euro*. Preuzeto 15. kolovoza 2020. iz Službena internetska stranica Europske unije: https://europa.eu/european-union/about-eu/euro_hr
11. Europski parlament. (2020). *Povijest ekonomske i monetarne unije*. Preuzeto 8. kolovoza 2020. iz Informativni članci o Europskoj uniji: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>
12. Europski parlament. (2020). *Ugovori iz Maastrichta i Amsterdama*. Preuzeto 15. srpnja 2020. iz Informativni članci o Europskoj uniji: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/3/it-trattati-ta-maastricht-u-ta-amsterdam>
13. Eurostat. (2020). *EMU convergence criterion series - annual data*. Preuzeto 12. kolovoza 2020. iz Econdb.com: [https://www.econdb.com/dataset/IRT_LT_MCBY_A/emu-convergence-criterion-series-annual-data/?from=2014-01-01&to=2019-01-01&v=Geopolitical%20entity%20\(reporting\)&h=TIME](https://www.econdb.com/dataset/IRT_LT_MCBY_A/emu-convergence-criterion-series-annual-data/?from=2014-01-01&to=2019-01-01&v=Geopolitical%20entity%20(reporting)&h=TIME)
14. Eurostat. (2020). *General government deficit (-) and surplus (+) - annual data*. Preuzeto 5. kolovoza 2020. iz Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina200&plugin=1>
15. Eurostat. (2020). *General government gross debt - annual data*. Preuzeto 10. kolovoza 2020. iz Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=1>
16. Faulend, M., Lončarek, D., Curavić, I., & Šabić, A. (2005). *Kriterij Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije. Gdje je Hrvatska?* Preuzeto 20. kolovoza 2020. iz <https://www.hnb.hr/documents/20182/121261/p-019.pdf/0f164688-47f7-4951-816d-c227238207a0>

17. Fontaine, P. (2010). Europa u 12 lekcija. Preuzeto 25. srpnja 2020. iz http://www.kzz.hr/sadrzaj/dokumenti/europa-u-12-lekcija/Europa_u_12_lekcija.pdf
18. Jelovčić, A., Horvat, M., Munta, M., Vidačak, I., Čelap, K., & Dumančić, L. (2018). *EU pismenosti - učimo o euru*. Preuzeto 10. lipnja 2020. iz <https://bib.irb.hr/datoteka/994849.Prirunik-Ucimo-o-EU.pdf>
19. Kandžija, V., & Host, A. (2001). Europski monetarni sustav. *Economic Review*, str. 1263-1282. Preuzeto 10. kolovoza 2020 iz <https://hrcak.srce.hr/28783>
20. Kesner-Škreb, M. (2006). Kriteriji konvergencije. *Financijska teorija i praksa*, str. 407-408. Preuzeto 10. rujna 2020. iz <http://www.ijf.hr/pojmovnik/kriteriji.htm>
21. Kesner-Škreb, M. (2008). Pakt o stabilnosti i rastu. *Financijska teorija i praksa*, str. 83-85. Preuzeto 8. rujna 2020. iz <https://hrcak.srce.hr/21967>
22. Memišević, S. (2010). *Monetarno okupljanje na evropskom tlu - ekonomska i monetarna unija*-. Preuzeto 20. lipanj 2020 iz <http://dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4435&langTag=bs-BA>
23. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. (2020). *O Europskoj uniji*. Preuzeto 27. lipnja 2020. iz Službena internetska stranica Republike Hrvatske Ministarstva vanjskih i europskih poslova: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/)
24. Saurugger, S. (2013). Teorija i koncept europske integracije. *Biblioteka Politička misao i Centar za europske studije, Zagreb*, str. 215-219. Preuzeto 22. lipnja 2020. iz file:///C:/Users/Dell/Downloads/Sabine_Saurugger_prikaz.pdf
25. Statista. (2020). *Inflation rate in the European Union and the Euro area from 2009 to 2021*. Preuzeto 13. kolovoza 2020. iz Statista: <https://www.statista.com/statistics/267908/inflation-rate-in-eu-and-euro-area/>
26. Vuković, I., & Vizjak, A. (2000). Utjecaj monetarne unije i programa uvođenja eura na daljnji razvoj Europske unije. *Croatian Political Science Review*, str. 115-135. Preuzeto 20. lipnja 2020. iz <https://hrcak.srce.hr/27091>

POPIS TABLICA

Tablica 1: Inflacija za članice EU-a (%-tna promjena) od 2015. do 2019. godine	16
Tablica 2: Deficit proračuna opće države (% u BDP-u) od 2015. do 2019. godine.....	19
Tablica 3: Bruto javni dug opće države (% BDP-a) od 2015. do 2019. godine.....	20
Tablica 4: Dugoročne kamatne stope od 2015. do 2019. godine	22

POPIS SLIKA

Slika 1: Faze integracije	5
Slika 2: Proširenja Europske unije	8
Slika 3: Interaktivni zemljovid europodručja	12